

6 RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW

PRZYPOMNIJ SOBIE

1. Jaki charakter miała unia Polski i Litwy od końca XIV w.?
2. Jakie cele stawiał sobie ruch egzekucyjny w kwestii relacji polsko-litewskich?

■ UNIA POLSKO-LITEWSKA W XV W.

Ambicje polityczne krewnych Władysława Jagiełły oraz obawy litewskich możnych dotyczące dominacji Polski powodowały, że kilkakrotnie powracały dążenia do rozluźnienia unii. W latach 1440–1444 polską koronę odziedziczył Władysław III, a Litwini wybrali na swojego władcę jego brata Kazimierza Jagiellończyka. Do wznowienia unii personalnej doszło po śmierci Władysława III w bitwie pod Warną w 1444 r. Po dwuletnim okresie bezkrólestwa władzę w Polsce w **1446 r.** objął Kazimierz Jagiellończyk. W czasie jego długiego panowania unia się umocniła, jednak po śmierci monarchy w 1492 r. nastąpiło rozdzielenie władzy w obu krajach między jego synów. Zgodnie z wolą króla na tronie w Polsce zasiadł Jan Olbracht, a na Litwie – Aleksander. Historycy wciąż dyskutują, czy doszło wtedy do całkowitego zerwania unii, czy też polski król sprawował formalną zwierzchność nad wielkim księciem litewskim, lecz z pewnością relacje między braćmi układały się poprawnie. Wobec narastającego zagrożenia ze strony imperium osmańskiego i Moskwy w **1499 r.** Jan Olbracht i Aleksander podpisali traktat, zwany **unią krakowsko-wileńską**, w którym oba państwa zobowiązały się do udzielania sobie pomocy militarnej oraz nieangażowania się w konflikty zbrojne bez zgody drugiej strony. Ustalono również, że senatorowie z obu krajów będą konsultowali ze sobą wybór swoich monarchów.

■ DWA PAŃSTWA I JEDEN WŁADCA

Odnowienie unii personalnej nastąpiło w 1501 r., gdy po bezpotomnej śmierci Jana Olbrachta możnowładztwo wyniosło na polski tron wielkiego księcia litewskiego Aleksandra. Także jego następcy byli równocześnie władcami Polski i Litwy. Wynikało to nie tyle z zapisów prawnych, ile z praktyki przyjętej przez następnych Jagiellonów.

Od momentu wyboru Aleksandra na króla strona polska dążyła do ściślejszego powiązania Litwy z Koroną. W **1501 r.** w Mielniku władca zgodził się na połączenie obu krajów **unią realną**. Unia mielnicka przewidywała, że Polska i Litwa będą funkcjonowały jako jedno państwo na czele z królem wybieranym wspólnie przez dostojników z obu krajów. Jednak ponieważ senatorów litewskich

Kanclerz Jan Łaski wręcza królowi Aleksandrowi Jagiellończykowi statut praw. W dokumencie tym w 1506 r. spisano przywileje szlacheckie i prawa obowiązujące w ówczesnej Polsce.

■ arras, Polska, XVI w.

było znacznie mniej, ich wpływ na wybór monarchy byłby niewielki. Aleksander nie zamierzał realizować tych postanowień, gdyż oznaczałoby to pozbawienie Jagiellonów dziedzicznej władzy na Litwie. Wspólnie z możnymi litewskimi, którzy w wyniku unii mogliby utracić wpływ w państwie, król doprowadził do jej odrzucenia przez litewski sejm.

Aleksander zmarł bezpotomnie w 1506 r. W testamencie władzę na Litwie przekazał swojemu bratu Zygmuntowi, co skłoniło polskich możnych do wybrania go na króla Polski. Zygmunt Stary na stałe rezydował w Krakowie i nie mógł wystarczająco angażować się w sprawy Litwy, dlatego w 1543 r. wysłał tam Zygmunta Augusta, który miał sprawować rządy w jego imieniu. W ten sposób król chciał również przygotować swojego syna do samodzielnego rządzenia oboma państwami. Zygmunt August otrzymał od ojca wszelkie pełnomocnictwa. Zygmunt Stary zachował tytuł księcia zwierzchniego Litwy, ale decyzje polityczne miał już podejmować jego dziedzic. Po śmierci ojca w 1548 r. Zygmunt August objął władzę także w Polsce. Pierwsze lata jego rządów upływały na sporach z sejmem o uznanie Barbary Radziwiłłówny za królową Polski, co nastąpiło w 1551 r. Jednak po pół roku jego małżonka zmarła, a pogrążony w żałobie król przeniósł się na Litwę, gdzie spędził następne dziesięć lat. Również tam musiał się zmierzyć z opozycją średniej szlachty, która pod wpływem polskiego ruchu egzekucyjnego dążyła do osłabienia pozycji dziedzicznego wielkiego księcia i zmniejszenia wpływów litewskiej magnaterii. **Bojarzy** domagali się przede wszystkim zrównania w prawach z polską szlachtą i zwiększenia swojej roli w litewskim sejmie. Posłowie na Litwie nie byli bowiem wówczas wybierani na szlacheckich sejmikach, ale wyznaczani przez urzędników.

■ PRZEMIANY NA LITWIE PRZED UNIĄ LUBELSKĄ

W okresie istnienia unii personalnej Litwa pod wieloma względami upodobniła się do Polski. W XV w. w wielkim księstwie wyodrębnił się stan szlachecki, po tym jak na bojarów rozszerzono wiele przywilejów polskiej szlachty, m.in. *neminem captivabimus*. Wprowadzono również urząd

■ Rządy Zygmunta Augusta na Litwie

Litewscy możni domagali się, aby wspólny władca przynajmniej przez pewien czas przebywał na Litwie, co zapewniłoby im wpływ na politykę króla i możliwość uzyskiwania od niego korzyści. Szanse na to pojawiły się z chwilą objęcia rządów w wielkim księstwie przez Zygmunta Augusta. Królewicz na stałe rezydował w Wilnie, gdzie zorganizował swój własny dwór i otoczył się przedstawicielami litewskiej magnaterii. Jego rządy na Litwie nieprzychylni mu kronikarze przedstawiali jako okres ciągłych bankietów i polowań. W tym czasie król poznał, a następnie potajemnie poślubił Barbarę Radziwiłłównę, co wzbudziło duże niezadowolenie wśród polskiej szlachty. Jednak wbrew ich opiniom Zygmunt August nie zaniedbywał swoich obowiązków. Aby zwiększyć zdolności obronne kraju, dokonał przeglądu zamków na południowo-wschodnich rubieżach Wielkiego Księstwa oraz dbał o właściwe uzbrojenie garnizonów wojskowych. Starał się również podnieść poziom gospodarowania w dobrach książęcych oraz zwiększać ich dochodowość.

? Dlaczego – Twoim zdaniem – kronikarze w negatywnym świetle ukazywali rządy Zygmunta Augusta na Litwie?

Zygmunt August i Barbara na dworze Radziwiłłowskim w Wilnie na obrazie Jana Matejki. Po śmierci ukochanej żony król do końca życia ubierał się na czarno.

■ obraz, Polska, XIX w.

wojewody oraz utworzono sieć diecezji i parafii katolickich. Najwięcej zmian na Litwie zaszło w okresie panowania Zygmunta Augusta. Szlachta litewska, biorąc przykład z Polski, upowszechniła wówczas na wsi system folwarczno-pańszczyźniany. W 1564 r. utworzono odrębny system sądownictwa dla szlachty: sądy ziemskie, grodzkie i podkomorskie, a w 1566 r. ogłoszono nowy zbiór praw – tzw. **II statut litewski**, który zastąpił przestarzałe prawa. Przepisy nowego kodeksu były wzorowane przede wszystkim na prawie rzymskim i polskim, jednak wiele z nich wywodziło się z tradycyjnego prawa litewskiego. W 1566 r. województwa podzielono na powiaty i powołano w nich sejmiki ziemskie. Do ich kompetencji należało wybieranie posłów na sejm litewski, który również zorganizowano na podstawie polskich wzorów.

■ UNIA LUBELSKA

Działacze ruchu egzekucyjnego spodziewali się po zacieśnieniu unii z Litwą wielu korzyści. Do tej pory, aby utrzymać związek między państwami, Polacy każdorazowo wybierali na króla przedstawiciela dynastii Jagiellonów, sprawujących na Litwie władzę dziedziczną. Zdaniem działaczy ruchu wzmacniało to pozycję monarchy, ale ograniczało demokrację szlachecką. Polska szlachta chciała również uzyskać prawo do nabywania ziemi w Wielkim Księstwie, zwłaszcza w jego południowo-wschodniej części. Do tej pory nie mogła tego czynić, gdyż była tam uznawana za cudzoziemską. Zacieśnienie współpracy wymuszała także konieczność udzielania pomocy Litwie w wojnach z Moskwą i Tatarami.

Ścisłym połączeniem obu państw była zainteresowana również średnia i drobna szlachta litewska. Bojarzy upatrywali w tym szansy na uzyskanie takich samych praw politycznych jak szlachta polska, co pozwoliłoby złamać wszechwładzę litewskich możnych. Z tego powodu przeciwna unii realnej z Polską była litewska magnateria, obawiająca się utraty uprzywilejowanej pozycji.

WARTO WIEDZIEĆ

Litewscy książęta

Na Litwie dominującą rolę polityczną i ekonomiczną odgrywały wielkie rody możnowładcze, w których posiadaniu znajdowały się rozległe majątki ziemskie, m.in. Radziwiłłowie, Ostrogscy czy Sanguszkowie. W przeciwieństwie do sytuacji w Polsce, gdzie w XVI w. panowała formalna równość wewnątrz stanu szlacheckiego, litewscy panowie (kniaziowie) byli wyraźnie uprzywilejowani w stosunku do ogółu szlachty (bojarów). Dzierżawienie przez bojarów ziemi, należącej do kniazów, było formą uzależniania tych pierwszych i wyrazem ich niższego statusu społecznego. Moźnowładcy pełnili także najważniejsze urzędy w państwie i zasiadali w radzie wielkksiążęcej, która sprawowała rządy w czasie nieobecności monarchy. Niektóre rody możnowładcze były bocznymi liniami litewskich i ruskich dynastii książęcych: Giedyminowiczów i Rurykowiczów, co wzmagало ich ambicje polityczne. Litewscy książęta starali się odgrywać pierwszoplanową rolę u boku panujących, a niekiedy nawet występowali przeciwko nim. W 1508 r. zdrady dopuścił się książę (książę) Michał Gliński, marszałek nadworny litewski, który w wyniku konfliktu z królem Zygmuntem Starym zbiegł do Moskwy i wspierał ją w wojnie przeciwko Litwie. U boku Zygmunta Augusta swoje kariery zbudowali natomiast rodzony brat Barbary Radziwiłłówny, Mikołaj Radziwiłł Rudy, i jej brat stryjeczny, Mikołaj Radziwiłł Czarny, którzy zostali wyniesieni do najwyższych godności państwowych.

? Z czego wynikała silna pozycja polityczna rodów możnowładczych w Wielkim Księstwie Litewskim?

AKT UNII LUBELSKIEJ Z 1569 ROKU

Ustrój Rzeczypospolitej, ustanowiony na mocy aktu unii lubelskiej, był kompromisem między wykluczającymi się postulatami egzekucjonistów i możnowładców litewskich.

W imię Pańskie amen. Ku wiecznej pamiętce sprawy niżej opisanej. [...]

3. *Iż już Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a także nieróżna, ale jedna a spólna Rzeczpospolita, która się z dwu państw i narodów w jeden lud zniosta i spoiła.*

4. *A temu obojemu narodowi, żeby już wiecznemi czasy jedna głowa, jeden pan i jeden król spólny rozkazywał, który spólnemi głosy od Polaków i od Litwy obran, a miejsce obierania w Polsce, a potem na Królestwo Polskie pomazany i koronowany w Krakowie będzie. Któremu obieranie według przywileju Aleksandrowego niebytność której strony przekazać nie ma [...]. [...]*

5. *Obieranie i podnoszenie wielkiego księcia litewskiego, które przedtym osobno bywało w Litwie, aby już tak ustało, żeby i znak żaden albo podobieństwo na potom nie było, z którego by się okazowało albo znaczyło podnoszenie albo inauguracja wielkiego księcia litewskiego. A iż tytuł Wielkiego Księstwa*

Litewskiego i urzędy zostawają, tedy przy obieraniu i koronacji ma być obwołany zaraz królem polskim i tenże wielkim księciem litewskim, ruskiem, pruskim, mazowieckim, żmudzkiem, kijowskim, wołyńskim, podlaskim i inflanckim. [...]

8. *Sejmy i rady ten oboj naród ma zawsze mieć spólne koronne pod królem polskim, panem swym, i zasiadać tak panowie [litewscy] między pany [polskimi] osobami swemi, jako posłowie [litewscy] między posły [polskimi], i radzić o spólnych potrzebach tak na sejmiech, jako i bez sejmow, w Polsce i w Litwie.*

20. *A te wszystkie rzeczy tu postanowione i obwarowane ani przez Jego Królewską Mość, ani przez pany rady i inne wszystkie stany i posły ziemskie obojga narodu za spólnem zezwoleniem ani pojedynkiem od której części i strony nie mają nigdy wiecznemi czasy być wzruszane i odmieniane, ale wieczne, całe i mocne zachowane być mają. [...]*

Źródło: *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, cz. 1, Wrocław 1980, s. 6–9.

? PRACA Z TEKSTEM ŹRÓDŁOWYM

1. Podaj miejsce wyboru i koronacji władcy Rzeczypospolitej.
2. Odpowiedz, czy postanowienia unii mogły w przyszłości zostać zmienione przez króla lub sejm.
3. Wyjaśnij, dlaczego – Twoim zdaniem – w akcie unii nie pojawił się zapis, że Rzeczpospolita jest wspólnym państwem Polaków i Litwinów.

Przez długi czas przeciwnikami zawarcia unii realnej byli Jagiellonowie, dla których wiązałyby się to z utratą dziedzicznych praw do tronu litewskiego i oddaniem większej władzy szlachcie. Jednak pod koniec swego panowania Zygmunt August zmienił stanowisko w tej sprawie. Król miał świadomość, że z powodu braku potomstwa po jego śmierci unia personalna przestanie istnieć i jedyną szansą na utrzymanie związku obu państw jest połączenie ich silniejszymi więzami. Duży wpływ na decyzję monarchy miała również rywalizacja o Inflanty. Jego plany zdominowania basenu Morza Bałtyckiego nie mogły zostać zrealizowane bez poparcia polskiej szlachty, która żądała unii realnej.

Unia lubelska to obraz Jana Matejki, na którym malarz ukazał króla Zygmunta Augusta przyjmującego przy sięgę dostojników polskich i litewskich.

■ obraz, Polska, XIX w.

W 1562 r. szlachta litewska wystąpiła z propozycją zwołania wspólnego sejmu, który załżyby się sprawami unii. Przekonanie, że jest to konieczne, pogłębiło się po zdobyciu w następnym roku przez Moskwę litewskiego Połocka. Wówczas z inicjatywy Zygmunta Augusta zaczęto wprowadzać na Litwie rozwiązania ustrojowe wzorowane na obowiązujących w Polsce. W 1568 r. król zwołał do **Lublina** sejm koronny, na który przybyli również posłowie litewscy. Rokowania w sprawie warunków zawarcia unii miały dramatyczny przebieg. Litwini opowiadali się za utrzymaniem luźnego związku państw, strona polska wysuwała natomiast postulat **inkorporacji** Litwy do Korony. Z kolei król próbował wypracować rozwiązanie kompromisowe. Na początku 1569 r. większość posłów litewskich na znak protestu przeciwko polskim propozycjom opuściła obrady. Wówczas Zygmunt August wydał decyzję o **włączeniu do Korony** południowej części Wielkiego Księstwa Litewskiego: województw podlaskiego i wołyńskiego

WARTO WIEDZIEĆ

Prusy Królewskie w XVI w.

Po wcieleniu do Korony w 1466 r. Prusy Królewskie zachowały szeroką autonomię. Przejawem ich odrębności ustrojowej było funkcjonowanie dwuizbowego sejmu pruskiego, który podejmował najważniejsze decyzje dotyczące prowincji, m.in. uchwalał podatki. Ponadto w odróżnieniu od Korony w zarządzaniu krajem uczestniczyli tam reprezentanci miast, a językiem urzędowym był język niemiecki. W 1569 r. autonomia Prus Królewskich została zniesiona, a sejm pruski przekształcono w sejmik generalny, który w odróżnieniu od innych tego typu zgromadzeń w Polsce był dwuizbowy. W następnych latach w Prusach wprowadzono polski system podatkowy oraz możliwość odwoływania się od wyroków tamtejszych sądów do polskiego Trybunału Koronnego. Jednak Prusy Królewskie w dalszym ciągu posiadały własny herb, skarb i prawo sądowe, a tamtejsze urzędy mogła piastować tylko szlachta pruska (zamieszkująca te ziemie).

Herb Prus Królewskich przedstawiał czarnego orła z koroną na szyi, ze zbrojnym ramieniem, na srebrnym polu.

? Jakie były konsekwencje zmian wprowadzonych w Prusach Królewskich w drugiej połowie XVI w.?

RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW PO UNII LUBELSKIEJ

? PRACA Z MAPĄ

1. Wskaż i nazwij obszary Wielkiego Księstwa Litewskiego wcielone do Królestwa Polskiego w 1569 r.
2. Oceń, czy po przyłączeniu tych ziem do Korony pomiędzy obiema częściami Rzeczypospolitej panowała równowaga terytorialna, czy też jedna z nich przeważała.

oraz Ukrainy (województwa braclawskiego i kijowskiego), które stanowiły blisko połowę jego terytorium. Działania monarchy postawiły litewskich możnych sprzeciwiających się zacieśnieniu unii w bardzo trudnej sytuacji. Nie mogli oni rozpocząć walki o utracone terytoria, skoro decyzję w tej sprawie podjął suwerenny władca Litwy. Żadnych korzyści nie przyniosłoby im także całkowite zerwanie unii, gdyż w konsekwencji mogliby utracić swoje majątki na włączonych do Polski Wołyniu i Ukrainie. Posłowie litewscy powrócili więc na sejm i zgodzili się na zawarcie związku obu państw na zasadach kompromisowych: bez wprowadzania na Litwie egzekucji dóbr i inkorporowania jej do Korony. Pod koniec czerwca akt unii został uchwalony, a **1 lipca 1569 r.** – podpisany i uroczystie zaprzysiężony.

■ RZECZPOSPOLITA OBOJGA NARODÓW

W wyniku zawarcia **unii lubelskiej** powstała **Rzeczpospolita Obojga Narodów** złożona z dwóch równoprawnych krajów: Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Król zrzekł się na rzecz polskiego sejmu swoich praw dziedzicznych do Litwy. Odtąd monarcha miał być wybierany wspólnie przez Polaków i Litwinów podczas wolnej elekcji. Zachowywał tytuł wielkiego księcia litewskiego, choć po elekcji miała odbywać się tylko jedna koronacja – na króla Polski. Wspólny był także sejm – zarówno w skład senatu, jak i izby poselskiej wchodził przedstawiciel obu krajów. Taki ustrój najwyższych organów państwowych gwarantował, że Polska i Litwa będą prowadziły jedną politykę zagraniczną. W obu krajach wprowadzono wspólną monetę, ujednolicono system celny, a szlachcie zagwarantowano swobodę osiedlania się i nabywania ziemi w całej Rzeczypospolitej. Inflanty, o które toczyła się wojna z Moskwą, uznano za terytorium wspólne obu krajów. Korona i wielkie księstwo zachowały natomiast odrębne urzędy centralne, skarb i wojsko. Nie ujednolicono w nich również prawa ani nie wprowadzono jednego języka urzędowego: na Litwie był nim ruski, a w Koronie – polski. Na sejmie lubelskim podjęto także decyzję o ściślejszym zespoleniu Prus Królewskich z Polską i wprowadzono do sejmu posłów i senatorów z tego regionu.

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów, symbol unii polsko-litewskiej, składał się z czterech pól – dwóch z wizerunkiem białego orła – w koronie, symbolem Korony, oraz dwóch z Pogonią, herbem Litwy.

■ OCENA UNII LUBELSKIEJ

Historia Rzeczypospolitej Obojga Narodów pokazuje, że unia lubelska była przedsięwzięciem dobrze przemyślanym, zapewniającym zjednoczonemu państwu znaczne korzyści. Przez ponad 200 lat istnienia wspólnego państwa żadna ze stron nie podjęła poważnej próby zerwania unii,

WARTO WIEDZIEĆ

Polonizacja szlachty litewskiej

W XVI w. polska kultura była postrzegana przez litewską szlachtę jako niezwykle atrakcyjna. Za pośrednictwem Polski docierały na Litwę idee humanistyczne i reformacyjne. Zainteresowanie budził także polski system gospodarowania majątkami ziemskimi. Kultura tamtejszej ludności chłopskiej, posługującej się językiem litewskim bądź ruskim, nie była na tyle rozwinięta, by czerpać z niej wzory. Stąd litewska szlachta mówiła po rusku, w języku, który elity litewskie przejęły po podbiciu ziem Rusi Kijowskiej w XIV w. Od XVI w. litewscy panowie coraz częściej jednak przechodzili na język polski. Polszczyzną posługiwali się z reguły możni, gdyż umożliwiała ona aktywne uczestnictwo w życiu politycznym i dworskim. Początkowo litewska warstwa szlachecka przyjmowała polski język i kulturę, zachowywała natomiast poczucie odrębności etnicznej i politycznej. W XVI w. Polaków uznawano za cudzoziemców. Dopiero po zawarciu unii lubelskiej zaczęła się coraz bardziej utożsamiać z Polską i całą Rzeczpospolitą. W XVII w. litewscy szlachcice określali siebie jako z urodzenia Litwinów, a przynależności państwowej Polaków, choć w czasie kryzysów politycznych manifestowali swoją litewskość.

? Dlaczego litewska szlachta przejmowała polski język i kulturę?

ZYGMUNT II AUGUST

1520–1572 r.

Ostatni król Polski z dynastii Jagiellonów w linii męskiej, syn Zygmunta Starego i Bony Sforzy. W 1569 r. doprowadził do zawarcia unii realnej między Polską i Litwą w Lublinie. W chwili jego śmierci Rzeczpospolita Obojga Narodów była jednym z najpotężniejszych państw w Europie. Wielkim sukcesem króla było choćby zdobycie Inflant. Panowanie Zygmunta Augusta było jednak

bardzo różnie oceniane przez jemu współczesnych. Wśród szlachty popularności nie przysparzała mu koronacja *vivente rege*, ślub z Barbarą Radziwiłłówną i znaczne wpływy jej krewnych na dworze. Jednak przystąpienie do ruchu egzekucyjnego i stanowcza postawa przy przyjmowaniu unii lubelskiej spowodowały, że władca zyskał wielu zwolenników.

a między Polakami i Litwinami nie dochodziło do większych sporów etnicznych. Polska szlachta uzyskała możliwość nabywania dóbr ziemskich na Wołyniu i na Ukrainie, a jej prawa zostały rozciągnięte na bojarstwo. Cały stan szlachecki zyskał rzeczywisty wpływ na rządy, a monarchowie mieli stać na straży korzystnego dla szlachty ustroju.

Z punktu widzenia interesu Polski najwięcej kontrowersji budzi decyzja o przyłączeniu do Korony południowych terytoriów Wielkiego Księstwa Litewskiego. W granicach Korony znalazły się tym samym ziemie ruskie, którym szczególnie zagrażały Moskwa i Tatarzy. Pod koniec XVI w. rozpoczęły się także konflikty z Kozakami, zamieszkującymi Kijowszczyznę. Z tych powodów głównym kierunkiem polskiej polityki zagranicznej po 1569 r. stały się sprawy wschodnie, całkowicie zaniechano natomiast starań o Śląsk czy zaangażowania się w sprawy Czech i Węgier. Te zaniechania i zagrożenia stanowiły jednak cenę za konieczne wsparcie Litwy w jej konflikcie z Moskwą.

ĆWICZENIA

1. Przedstaw różnice między unią personalną a realną.
2. Wyjaśnij, dlaczego przez długi czas Jagiellonowie byli przeciwnikami ścisłego połączenia Polski i Litwy.
3. Omów działania podjęte przez Zygmunta Augusta, które miały doprowadzić do zawarcia unii realnej.
4. Scharakteryzuj ustrój polityczny Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
5. Przedstaw polityczne następstwa inkorporacji Wołynia i Ukrainy do Królestwa Polskiego.

DLA ZAINTERESOWANYCH

- G. Błaszczyk, *Litwa na przełomie średniowiecza i nowożytności 1492–1569*, Poznań 2002.
H. Wisner, *Unia. Sceny z przeszłości Polski i Litwy*, Warszawa 1988.